

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Ei lausuttavaa.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Ei lausuttavaa.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksellä jälkihuoltoikä nostettiin 21 ikävuodesta 25 vuoteen 1.1.2020. Jälkihuoltoiän nostamista perusteltiin erityisesti sillä, että haluttiin vahvistaa vaikeimmassa asemassa olevien nuorten mahdollisuuksia itsenäiseen elämään ja ehkäistä tuen liian varhaisessa vaiheessa päättymisen lisäämää syrjäytymisriskiä. Lakialoite ikärajan nostamisesta hyväksyttiin yksimielisesti sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa ja muutosta edelsi vuosikausien työ jälkihuoltoikärajan nostamisen puolesta.

Ikärajan laskeminen ei tosiasiallisesti tuota säästöjä, mikäli nuori aikuinen tarvitsee joka tapauksessa sosiaalitoimen tukea ja asiakkuutta tai pahimmassa tapauksessa putoaa järjestelmän ulkopuolelle vastuutaholta toiselle siirtymisen myötä. Jälkihuolto on suhdeterustaista työtä ja perustuu luottamukseen asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakkuuden siirtäminen yksiköstä ja henkilöltä toiselle katkaisee aina tuen jatkumon. Vuonna 1999 syntyneet täyttävät 25 vuotta ensi vuonna. Vasta sen jälkeen on mahdollista päästä tutkimaan tarkemmin, millaisia vaikutuksia jälkihuoltoiän nostamisella on ollut. Ilman tätä tietoa, ei voida tietoon perustuen arvioida jälkihuollon ikärajaa tai sen laskemisen perusteita.

Alaikäisenä yksin maahan tulleet ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, jonka parissa myös järjestömmme työskentelee. Yksin, ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret joutuvat kantamaan vastuun itsestään hyvin varhaisessa vaiheessa. Nuoret aikuiset muodostavat omaa identiteettiään ja ikävaiheeseen kuuluu oman lapsuuden ja nuoruuden jäsentäminen. Yksin tulleet nuoret opiskelevat toisen asteen koulutuksissa ikäistään nuorempien kanssa ja elävät nuoruuden vaiheet ja taitekohdat Suomessa syntyneisiin nuoriin verrattuna myöhemmin. Normaalit lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvat vaiheet voivat jäädä elämättä vuosia kestävän matkan aikana, kun nuoren tärkein tehtävä on selvitä hengissä eikä elää lapsen tai nuoren elämää. Jälkihuollon turvallisen aikuisen läsnäolo mahdollistaa sen, että nuori voi käydä läpi ja käsitellä näitä vaiheita siten, että nuori saa hallinnan omasta elämästään. On tärkeää, että nuori saa tukea täysi-ikäisyyden tuoman vastuun kantamiseen luotettavan aikuisen kanssa, kunnes kykenee kantamaan vastuun itsenäisesti.

Yksin maahan tulleilla nuorilla on usein traumoja, joiden käsittely vie voimavaroja ja he pystyvät elämään menetettyjä normaaliin kasvuun liittyviä vaiheita vasta, kun tuntevat olevansa turvassa ja heillä on riittävästi tukea. Traumaattiset kokemukset vaikeuttavat kielen oppimista ja uusien asioiden omaksumista, jolloin näille kotoutumisen kannalta oleellisille asioille tulisi olla riittävästi aikaa. Riittävän pitkäkestoisella tuella ja ennaltaehkäisevällä työllä on nuoren elämään kauaskantoiset positiiviset vaikutukset, ja ne ehkäisevät haasteita ja nuoren syrjäytymistä myöhemmässä elämässä.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, jälkihuollossa ”nuorta tuetaan itsenäisessä asumisessa ja häntä ohjataan koulutukseen tai työelämään sekä harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. Lisäksi harjoitellaan virallisten asioiden hoitamista ja nuorille annetaan tukea psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä huolehtimiseen. Nuorta tuetaan myös elämänhallinnassa, kotoutumisessa, lupa-asioissa ja yhteydenpidossa perheeseen sekä tarvittaessa perheenyhdistämisprosessissa. Koska alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneen nuoren sosiaalinen verkosto koostuu pääasiassa samassa tilanteessa olevista nuorista, on olennaista tarjota hänelle pysyviä aikuiskontakteja.” Samassa tilanteessa olevat nuoret ovat usein kotoisin samasta lähtömaasta, jolloin nuorten kotoutumiskielen oppiminen ei edisty vertaissuhteissa. Nuoret tarvitsevat pysyvän aikuiskontaktin, joka tukee kielen oppimisessa, kotoutumisessa ja suomalaisen yhteiskunnan ymmärtämisessä sekä siihen kiinnittymisessä. Jälkihuollon sosiaaliohjaus on näkemyksemme mukaan yksi merkittävimmistä tavoista ehkäistä nuorten radikalisoitumista tai jengiytymistä.

Jälkihuollon sisältö on aina riippuvainen nuoren yksilöllisistä tarpeista - jos nuori kokee tarvitsevansa tukea aikuistumiseen, tulisi hänen sitä myös näkemyksemme mukaan saada. Jälkihuollon avulla nuori saa tukea kouluttautumiseen, hakeutumaan työmarkkinoille ja kannustusta menemään elämässä askel kerrallaan eteenpäin. Tulevaisuuden uskon valaminen on tärkeä osa työtä. Jälkihuollolla alaikäisinä yksin tulleita nuoria tuetaan lähtökohtaisesti samalla tavoin kuin vanhemmat tukevat omia itsenäistyviä nuoriaan. Jälkihuoltoon oikeutetulla yksin tulleella nuorella ei ole vanhempia Suomessa ja mahdollisesti vanhempien kotimaasta käsin tulevat neuvot ovat joskus ristiriitaisia suomalaisen yhteiskunnan kulttuuriin ja normeihin nähden. Jälkihuollossa nuori saa mahdollisuuden ymmärtää suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa ja häntä tuetaan muodostamaan

oma identiteetti, joka sisältää sekä kotimaan että suomalaista kulttuuria ja normistoa. Suomessa nuorelta puuttuu usein oma läheisverkosto kokonaan. Jälkihuollon asiakkaat saavat lapsia keskimäärin muuta ikäluokkaa nuorempina ja jälkihuollolla on tärkeä rooli myös sosiaalisten ongelmien ehkäisyssä sukupolvelta toiselle.

On hyvä huomioida jälkihuollon vastaanottamisen vapaaehtoisuus, ja se, ettei kaikkia päästä auttamaan välittömästi, kun nuori täyttää 18 vuotta. Osa nuorista havahtuu vasta myöhemmin tuen tarpeeseen ja hakeutuu jälkihuoltoon useamman vuoden täysi-ikäistymisen jälkeen. Jälkihuollon tarpeessa olevilla nuorilla on usein taustallaan traumaattisia kokemuksia, ja lisäksi heillä voi olla neuropsykiatrisia haasteita, psykiatrisia ongelmia tai päihteiden haitallista käyttöä, jotka luonnollisesti vaikuttavat tasapainoisen, itsenäisen ja eteenpäin vievän arjen saavuttamiseen. Tutkimuksissa on todettu, että aivot ja erityisesti etuotsalohko, joka säätelee impulssikontrollia, kehittyvät naisilla noin 25-vuotiaaksi ja miehillä jopa 30-vuotiaaksi saakka. Täysi-ikäistymisen myötä monet asiat muuttuvat: lain silmissä nuori on aikuinen ja vastuussa omasta elämästään, mutta samalla nuoren kehityksellinen vaihe, johon voi kuulua impulsiivisia ja lyhytjänteisiä päätöksiä ja käyttäytymistä, voi olla esteenä sille, ettei nuori ota vastaan jälkihuollon palveluita. Jos työskentely voidaan aloittaa myöhemmässä vaiheessa, kun nuori on sille vastaanottavainen ja jatkaa tukea tarvittaessa 25 vuoteen asti, on suurempi mahdollisuus ehtiä tukea myös näitä nuoria ja ehkäistä heidän mahdollista syrjäytymistään. Yksi peruste ikärajan nostolle alun perin oli mahdollistaa tuki juuri tälle kohderyhmälle.

Eriyishuoltojärjestöjen liitto EIJÄ ry ei pidä jälkihuoltoian laskemista 25 vuodesta 23 ikävuoteen inhimillisesti, yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti perusteltuna.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot

-

Laitinen Kai
Eriyishuoltojärjestöjen liitto EIJÄ ry